

Lokalhistorie

Gravhauger, både ute ved kysten og lenger inne i landet, syner at distriktet her var bebodd alt i førkristen tid. Skål- eller offergropene i fjellet over Fosstveitfossen i Holt er trolig fra bronsealderen, og vitner om at våre forfedre ville blidgjøre gudene ved offerhandlinger. Og folkets høvdinger fikk sine minnesmerker, også den gangen, for Odin hadde bestemt at «etter slike menn som det hadde vært mannsnot i, skulle det reises bautasteiner». Det trekantete gravminnet vest for Holt kirke er et eksempel på gravskikken i eldre jernalder. Lignende gravminner finnes også andre steder, f. eks. på Heimnes i nærheten av Nes Verk Og mens det nevnte gravminnet ved Holt kirke er flyttet dit fra Dalene sør for Goderstad, der det var i ferd med å rase ut i et grustak, ligger gravene ved Heimnes på sin gamle plass.

Ingen av gravfunnene i distriktet er spesielt rike, men det er gjort funn fra så vel steinalder som bronsealder og eldre og yngre jernalder. Mest spennende er kanskje funnet av en kobberkjele full av penger ved gården Bjelland som nå ligger i Arendal kommune, men som tidligere tilhørte Holt. I følge sagnet oppdaget bonden kjelen under ei steinhelle mens han gikk og pløyde på «Torborgs jorde», øst for Bjellandsvannet. Kjelen var da full av gull- og sølvmynter, noen store, andre små, noen runde, andre firkanta. Flere sekkeposer ble fylt opp og tatt med til mannens hus. Egentlig tilhørte slike funn Kongen, men mannen ville ikke sende pengene til København. Problemet var at alle myntene var av utenlandsk opprinnelse, og altså ikke uten videre gangbare i dobbeltmonarkiet. For å få dem omgjort til gangbar mynt sendte han dem med en Narestø-skipper som lå seilklar for Holland. Skipperen skulle veksle pengene der, og så skulle han gjøre opp straks han kom tilbake til Norge. Alt måtte foregå i hemmelighet. Men da bonden kom til Narestø for å få oppgjør, fikk han vite at myntene var nesten verdiløse, og han fikk bare noen ganske få mark for skatten. At skipperen etter kort tid skaffet seg det flotteste skipet i bygda, er kanskje forståelig!

Murrester på Tjuvåsen i nærheten av Holt kirke kan tyde på at det her var ei bygdeborg i folkevandringstida (400-600 e. Kr.).

Sannsynligvis kom våre forfedre sjøveien til vårt distrikt. Det var lettere å reise til vanns enn til lands i gammel tid. På dager med vind brukte de seilt - ellers rodde de. Ennå så seint som på 1900-tallet foregikk det meste av trafikken med båt, og det fortelles at folk flest var bedre kjent ute i den store verden enn i «fjellstroka innafor». Mange av mannfolka hadde seilt på de syv hav og var lommekjent i Rio og Sydney; men på Vegårshei eller i Åmli hadde de aldri satt sine bein! Og kanskje følte de seg tryggere på langfart enn i kystnære områder. I hvert fall fortelles det om ei kone fra distriktet at hun nekta plent å seile over det værharde Sild mellom Laget og Lyngør; men å seile med mannen til Kina hadde hun ikke noe imot!

Fyrtårn og loser trygget leia langs kysten

Lyngør fyr var tidligere ett av de tre kyst- eller hovedfyrtårn i fylket. Det ble anlagt på Kjeholmen i 1879, og det hvite steintårnet på 16,9 meter står fortsatt. Lyngør fyr hadde et rødt blink hvert andre minutt og stor lysstyrke. I tillegg til hovedfyret var det (1904) mindre fyr eller fyrlamper på Brenningsholmen, Tøkersfjell, Ytre Møkkalasset, Vestre Kvakenes, Holmesundsodden, Havneholmen, Sagesund, Storeskjær (Furøysund) og Råknestangen.

Aust-Agder hadde fem losoldermannskaper. En stasjon lå i Lyngør og en i Tvedestrand sentrum. Losprotokollene finnes fortsatt, og gir mange interessante opplysninger, helt tilbake til 1832, om skuter som ble lost ut og inn i våre farvann i seilskutetida.

Gode havner og livlig seilskutetrafikk, spesielt på 1800-tallet

Både på øyene og på fastlandet fantes gode havner for seilskutene, den gang som nå. Lenge var Skjeggstø på vestsida av Oksefjorden en av de viktigste uthavnene i distriktet. Og typisk er det, at da Tvedestrand sentrum vokste fram, var nedre bydel langt viktigere enn øvre. Mesteparten av næringsvirksomheten foregikk nede ved sjøkanten, og der bodde også de fleste menneskene. De klorte seg fast i skortene oppover mot øvre bydel som fuglene på et fugleberg. Så blir det da også påstått at tettstedet Tvedestrand, som i 1836 fikk status som ladested med utvidete handelsrettigheter, lenge var Norges tetttest befolkede kommune. Den gangen bodde det bare drøyt 300 mennesker innenfor de trange grensene som var trukket opp for ladestedet. Mot slutten av seilskutetida ble likevel Tvedestrand en av landets største sjøfartskommuner. Ja, Smithe-familien i Tvedestrand disponerte et de største skipsrederiene, ikke bare i Norge, men i hele verden. I New York havn kunne det ligge atskillige Smithe-skuter samtidig, og alle hadde TVEDESTRAND malt på akterstevnen. Derfor fikk noen amerikanerne litt urealistiske oppfatninger av byens størrelse og betydning. En av dem som vandret på kaia i verdensmetropolen og beundret Tvedestrands-skutene, uttrykte seg slik: «Tvedestrand must be a very big city.- Is it any bigger than New York?» Og da australieren Percy Granger som ung gutt så ei nydelig tvedestrandsskute i heimlandet sitt, bestemte han seg for at som voksen musiker skulle besøke stedet den vakre skuta kom fra. Han holdt hva han lovet seg selv, og da han endelig kom til Norge mange år seinere, holdt han konserter i Oslo - og Tvedestrand!

Smithefamilien har forresten fått sitt lille museum (Smitherommet) i nedre bydel, der en av stueene i det tidligere Smithehuset - som nå er blitt helsehus! - er forsøkt innredet slik det var for drøye 100 år siden. Bl.a. er Dorothea og Johan Smiths fløyelskledte salongmøblement hentet tilbake til familieboligen i hjembyen - med god hjelp fra mor til Fred. Olsen, Henriette, født Smith. Det sies om fru Olsen at hun av og til minnte sin manns slektninger om at Smithe-familien drev skipsfart i stor stil lenge før Olsen-familien! Og det var sant nok, for Jørgen Smith blir titulert som skipsreder allerede før 1800.

Gjenstandene fra Smitherommet skal nå (2001) flyttes til Forvaltergården/Tvedestrand Museum

Tvedestrand sentrum

Som tettsted betraktet er Tvedestrand sentrum av nyere dato enn mange av de andre tettstedene i kommunen. Så seint som på 1600-tallet kunne antallet hus der inne i fjorden telles på fingrene. I et «Mandtals Register over Nedenæs Len, hvorefter den paabudne Verbung Skat skulde udgiffuis» fra 1642 nevnes kun tre strandsittere: Niels Tvedestrand, Jens Cortsen og Svend Skredder. Bunnen av Oksefjorden var da bare et lite strandsted for gårdene Tveite og Berge i Holt. Bøndene på disse gårdene hadde båtene sine der byen nå ligger. Og det var gården Tveite som gav stedet navn (Tveites strand). I dansketida ble Tveite til Tvede, og dette navnet er blitt stående som stedsnavn, ikke bare på strandstedet som ble ladested og egen kommune, men også som navn på felleskommunen da den ble etablert i 1960. Formelt sett var Tvedestrand kommune herredskommune fra 1960 til 1997, da den søkte om bystatus, og fikk det.

Andre tettsteder som perler på ei snor

Også de andre tettstedene i distriktet var lenge lettest tilgjengelig med båt, i hvert fall om sommeren. Det gjaldt bl.a. Gjeving, Dypvåg, Laget, Østerå, Sagesund og Songe på fastlandet, og naturligvis Sandvika på Borøya og Lyngør. Lyngør er spesielt kjent som åsted for det dramatiske slaget mellom engelske og dansk-norske sjøstridskrefter i 1812. Det er reist en minnebauta over de falne i slaget. Og Sandvika på Borøya har fått sitt navn i historiebøkene pga. Richard Wagners dramatiske besøk i 1839, da den seinere så kjente komponisten fikk inspirasjon til å skrive operaen «Den flyvende hollender» der ute - etter å ha lyttet til matrosenes sang og ekkoet fra Askeflu..

Av tettstedene var det vel bare Nes Verk og det eldgamle kirkestedet Holt som lå - og ligger - et stykke unna saltvann. Så vidt vi vet har Holt vært det kirkelige sentrum for distriktet, helt fra kristningstida omkring år 1000. Prestegjeldet var helt fram til begynnelsen av 1700-tallet et av de største på Agder - og prestekallet et av de feteste! Før oppdelinga begynte i 1705, omfattet prestegjeldet foruten Holt sogn også Arendal, Barbu, Tromøya, Stokken, A. Moland, Tvedestrand, Dypvåg og Flosta. Slik hadde det trolig vært helt siden langkirka av stein ble bygd på 1100-tallet, og kanskje før det også. Noen mener nemlig at det sto en trekirke på stedet før steinkirka kom, og et hedensk gudehov før den igjen. Bl.a. det eldgamle navnet Holt kan tyde på det.

Gamle sagn

Sagnet sier at da Harald Hårfagre seilte langs Agdesiden før han samlet Norge til ett rike for omlag 1100 år siden, slapp han opp for mat. Da var det godt å få hjelp fra storbonden på Eidbo eller Næs i Dypvåg, for han hadde 80 okser gående på hver av de tre store øyene utenfor. Okse-Tore var raus nok til å la kongen forsyne seg, heter det i sagnet.

Noen tror at både den mil-lange Oksefjorden som fører inn til Tvedestrand sentrum og Øksenåsen som er byens ryggstø bak Fjæretjern, er oppkalt etter Okse-Tore, men det er tvilsomt. Disse navnene skriver seg nok heller fra topografien. Det gammalnorske ordet UPS betyr «ufs eller bratt fjellvegg», og dette passer godt, både på terrenget langs Oksefjorden og rundt Øksenåsen. Her er det både ufser og bratte fjellvegger!

Her følger evt. flere sagn.

Noen årstall:

Fram til 1705 omfattet Holt prestegjeld flg. sogn: Holt, Dypvåg, Flosta, Austre Moland og Stokken, Tromøy, Barbu, Arendal og Tvedestrand

1652: Michel Paulsen blir utnevnt til sorenskriver i Strengereid skipreide. Han får Østre Lia i Laget til sorenskrivergård

1665: Jernverket etableres på Båslund

1704?: nevnes verket sjøbod i Tvedestrand, kfr. Steffens: Slægten Aall s. 500.

1705: Arendal utskilt fra Holt som eget prestegjeld

1737: 100 bønder møtes på Berge i Holt for å klage over kjøpmennene i Arendal og Risør

1738: Jernverket flytter til Nes

1739: Nes Verk får fast skole for barna på verket, etter søknad fra verkseier Ulrich Schnell. Første lærer: Hans H. Böcher.

1742: A. Moland og Stokken, Tromøy og Barbu utskilt fra Holt prestegjeld

1748: Degnebolig bygges i strandstedet Tvedestrand, kfr. Tjøstolvsen s.188

1753: Steinkirka i Holt utvides til korskirke av tre - med 700 sitteplasser

1760: Steinkirka i Dypvåg utvides til korskirke i tre

1760: Tvedestrand får fast skole, «degneskolen», ved tilbygg til degneboligen. Skolen midl. nedlagt 1775, kfr. Tvedestrandsboka og Tjøstolvsens Oksefjordens Beb. s. 188-189.

1765: Kgl. Bevilling til eksport av skåren trelast fra Nes verks tre sagbruk

1784: Christen Torsen bygde briggen «De 6 brødre», 32 lester, på verven sin på Tangen

1790: v. Rummelhoff tilsatt som genralveimester, kfr. bygging av Vestlandske Hovedvei

1797: Forlikelseskommissjon opprettet i Tvedestrand. Knud Westlye og Jørgen Smith kommissærer

1799: Borøya får skolehus og fast skole

1799: Jacob Aall kjøper (sammen med sin bror) Nes Verk av adelsmannen Jacob Schnell (kfr. Schnells våpenskjold på «Aallekoret» i Holt kirke).

1799: Storflom i Storelva, kfr. merket «VAN/1799» ved Nes Verk

1803: Thor Rejersen Lilleholth beskikkes som lensmann i Holt og Dypvåg

1805: Sammenhengende kjørevei (Den vestlandske hovedvei) Kristiania-Kristiansand

1806: Oxefjordens Gjensidige Assuranceforening, trolig første skipsassuranseselskap i

Norge

- 1812: Slaget i Lyngør
- 1812: Tvedestrand oppfører skolehus på Østerkleiv Det står fortsatt, 2000.
- 1812: Dypvåg utskilt fra Holt som eget prestegjeld - med Flosta som anneks
- 1812-28: Vegårshei kirkesogn hører til Holt prestegjeld
- 1813: Gjeving og Lyngør overføres fra Søndeled til Dypvåg. (Kfr. Dypvågboka s. 1377)
- 1814: Jacob Aall, Thor Rejersen Lilleholth og Peder Johnsen (født på Næs i Dypvåg) deltar i riksforsamlingen på Eidsvold
- 1817: Gamleskolen på Holt kommer i gang - med Ole Reiersen som lærer. Fra 1846 til 1912 A.M. Feragen.
- 1820: Strandstedet Tvedestrand får eget fattigvesen
- 1821: Strandstedet Tvedestrand får innskrenket handelsrett (Rett til handel med Danmark)
- 1824: Holt sorenskriveri blir opprettet. C.L. Fabricius sorenskriver 1825-52, kfr. 1652.
- 1832: Andreas Faye kommer til Holt som sogneprest
- 1832: Holt Sogneselskab stiftet, ett av de to første i Nedenes og Raabygdelaugets Amt. Dypvåg hadde tilsvarende selskap, i hvert fall i 1843.
- 1836: Tvedestrand blir ladested med utvida handelsrettigheter: «Kjøbstads Rettigheder». Fram til 1845 måtte Tvedestrand utrede 35 spd til Risør, som sin del av pålagt bidrag til Kr.sand.
- 1837-1901: Dypvåg og Flosta utgjør ett herred - med ett felles kommunestyre.
- 1837: Jernbrua på Fosstveit montert som et ledd i Vestlandske hovedvei, støpt på Nes Verk.
- 1838: Tvedestrand blir fast tollsted ved Kgl. res. av 29. sept. - tollkrets fra Ø. Sandøya til Skinnfelltangen ved Narestø.
- 1838: Tvedestrand får poståpneri
- 1838: Anders Olsen starter landhandel i Lyngør? Tjøstolvsen s. 203
- 1838: Det første amtstinget holdes på Angelstad gård i Holt
- 1839: Elling Thengelsen utnevnes til Tvedestrands første poståpner. (Åpneriet holdt til i Salve Peder Jensens hus på Østerkleiv)
- 1839: Ladestedet får eget tollkontor, overtollbetjent Weibye
- 1839? Skipperborger Niels Nielsen tilsettes som havnefogd i ladestedet. Tjøstolvsen s. 204
- 1839: Stiftsseminaret (bispedømmets lærerskole) legges til Holt prestegård, med øvingsskole i Gamleskolen. Her gikk bl.a. Jørgen Løvland og Arne Garborg. Flytta til Kristiansand i 1877. Starta 2/9 med 18 elever, hvorav 5 fra Holt. (Kfr. Gaaskjenn: Holt Kirke. 1953).
- 1839: Wagners besøk i Sandvika på Borøya. Matroskoret i operaen Den flyvende hollender
- 1840: Albrechtsenorgelet monteres i Holt kirke
- 1840: Faye starter måteholdsforening i Holt
- 1842: Næs Verk får sin egen sparebank
- 1843: Misjonsforening og avd. av Bibelselskapet stiftes i Holt. (Kfr. Feragen)
- 1846: «Afholdenhedsselskab» stiftes i Holt. (Kfr. Feragens «Tilbagesyn»)
- 1847: Nes Verk får landbruksskole. Den ble i 1852 flytta til Bygland
- 1847: Holt lærerforening stiftes av lærer og degn A.M. Feragen, som var formann i foreningen nesten fram til han døde i 1912.
- 1847-54: Telemarksveien Fiane - Vegårshei grense
- 1848: Tvedestrand postkontor, opprettet fra 1. juli.
- 1848: Den første misjonsforening, felles for Holt og Tvedestrand, iflg. Faye innmeldt Kr. sand krets. Hver for seg 1878.
- 1849: Tvedestrand Arbeiderforening. (Thrane-bevegelsen, 29. aug. 1849 - 10. aug. 1851). Førte til at arbeidet på skipsvervene begynte kl. 6 om morgenen i stedet for kl. 5 (sommeren)
- 1849: Tvedestrand formannskap anbefaler at Hagelund starter gullsmedforretning.
- 1852: Tvedestrand Sparebank etableres
- 1852: Tvedestrand får sin første håndverksbaker, Ole Johan Berg - på Kjennsletta

1852: Høyere almueskole på Borøya, seinere tilsv. ved flere av de andre Dypvåg-skolene

1853: «Strykejernet» bygges, nå det eldste huset på Kjennsletta i Tvedestrand.

1856: Tvedestrand får lege, dr. Fredrik Vogt. Tidligere lege på Nes verk

1857: Telegrafan kommer til Tvedestrand sentrum.

1857: Byutvidelse. Strandhagen-området blir lagt til byen

1857: Hovedveien opp Fjærkleivene ferdig, kfr. monogrammet i fjellveggen (Oscar I. 1857)

1857-63: parsellen Fiane - A. Moland grense - av Sørlandske hovedvei

1858: Tvedestrand Turnforening stiftes, som en av de første idrettsforeninger i landet

1858: Mandag 10. Mai: 3-4 hus brenner på Tjennsletta. Tjøstolvsen s. 203.

1860 ? Folkebiblioteket

1860: Tvedestrand Skytterlag, det første i A-Agder, Seinere Østerå, fra 1892. Kfr. Olav K. Vaaje

1861: Tvedestrand sentrum får kirke

1861-1863: Lagstrømmen blir gjort farbar. Kom på 1372 ½ spd. Opprensning av Lundestrømmen fikk offentlig bidrag på 677 ½ spd.

1862: Holt Skytterlag, iflg. Olav K. Vaaje

1862: Nils Iversen oppretter skysstasjon i Tvedestrand, overtatt av Torjus Hegland ca. 1890

1864: Gjeving, Risøya og Lyngør fra Sønedeled til Dypvåg? (Kfr. «Sønedeled kirke og kirkegård») Må være feil, kfr. Dypvågboka. Se årstall 1813 og 1866,

1864: Det første dyrskuet i Holt (på Fiane). 170 storfe utstilt

1864-67: Parsellen Fiane - Lettebakken (ved Lunde) - av Sørlandske hovedvei.

1865: Tvedestrand Apotek etableres.

1865: Tvedestrand Dampskibsselskab begynner sin virksomhet

1865: Bedehuset i Tvedestrand står ferdig, bygd av Tellef Stornæs

1865: Holt Brandforsikringselskab stiftes, seinere Holt Brannkasse

1865: Skjærkaelvns Fellesflødningsforening

1866: Telegrafstasjon på Lyngør

1866: Kirkegården i Tvedestrand anlagt i Westlyes hage, kosta 4000 Spd iflg. Th. Svendsen

1866: Risøya, gnr. 20, overført fra Sønedeled til Dypvåg (Dypvågboka s.1492)

1867: Ladestedet får offentlige gatelykter. 22 anskaffet iflg. Tjøstolvsen s.199

1868: Tvedestrand Arbeiderforening stiftes. Ikke parti-politisk! Ole Lilleholt formann. Fanen finnes i museet! Egen sykekaske.

1869: Tvedestrand skole bygges i Rughagen. (Tidligere?) Fortsatt i bruk.

1869: Holt Indremisjon stiftet, med Torvald L. Valle som formann. Innmeldt Langesundsfjordens Indremisjonsforbund til 1872, da Arendal Indremisjonskrets stiftet.

1870: Tvedestrand Baptistmenighet stiftet. Muligens tidligere.

1870: Indremisjonen startes i Tvedestrand. Muligens tidligere.

1870: En skarlagensepidemi medfører 14 dødsfall

1870: Fast skole på Gjeving

1871: «Rhea», siste emigrantskip fra Tvedestrand - med 175 passasjerer

1872: Arne Garborg starter Tvedestrandsposten. Garborg og Isaksens Bogtrykkeri

1874: Telegrafstasjon på Borøya

1874: Tvedestrands samlag for brennevinshandel opprettes. Nedstemt i 1909.

1874-1889: Snellefabrikk i Kvastadkilen

1875: Nedenæs Amtsskole åpner på gården Ramleth i Holt. Enelærer Halvor Olsen Løken.

1876: Tvedestrand sentrum får vannverk. Kosta 68 000 kroner iflg. Th. Svendsen

1876: (1879?) Tvedestrand Totalafholdtsforening stiftes. Barneforening «Foraar».

1877: Det store sandraset ved Gåskjenn

1878: Tvedestrand Skøiteklub stiftes

1879: Lyngør fyr reises på Kjeholmen

1879-81: Parsellen Lettebakken - Sønedeled av Sørlandske hovedvei

1880: Middelskolen kommer i gang på Østerkleiv. (Nupens nåv. hus).

1880-åra: Musikkforeningen «EKKO» dannes med Jens Krogsgaard som drivende kraft

1881: Holt Sparebank blir opprettet

1883: Godtemplarforeningen «Folkelykke»

1885: Nybygg Holt skole, i bruk 1886, innviet 1891. 15 X 9,8 m, 2 skolerom for den 4-delte skolen., mens videregående kl. + syskole holdt til i Gamleskolen. Nybygget flytta år?

1886: Middelskolebygningen (og bestyrerboligen) står ferdig på Vesterkleiv

1886: Jentene blir fullverdige elever ved middelskolen

1886: Høyere klasse ved Holt skole - i nytt skolebygg fra 1885. Varte inntil Feragens død 1912

1880-åra: Gården Eikeland og et par mindre plasser overført fra Holt til Flosta, kfr. Holtsboka

1887: «Gymnastikken» reist ved Tvedestrand skole

1888: Lærer og emissær Lars Goderstad gir ut «Indremissionsvennen», trykt i Tv.posten

1888-1903: Den ytre vei fra Tvedestrand til Risør

1888-1892?: Ny vei Nes Verk - Våland

1889: S.J. Engelhardt Jørgensen fra Laget konstruerer verdens første overbygde livbåt: STORM KING

1890: 25. april: Tvedestrand Skytterlag. Protokollen til AAA fra Landbruksskolen 2002. Skytebane ved Mjåvann. Ingen notater 1898-1915. 1915: Holt og Tvedestrand Skytterlag

1890: Tvedestrands Tidende kom ut, gikk inn i løpet av året. Red. Thor Neverdal.

Venstre

1890-1893?: Vei Stormo - Midtbø

1891: Tvedestrand Handelsstands Forening. M.H. Smith formann, L. Kvastad nestformann

1891: Tvedestrand og Omegns Forskjønnelsesforening stiftes

1890 ca.: Mineralmølle på Næs i Dypvåg

1891: Amtsagronom Hjalmar Thorkildsen starter Sørlandets første kvegavlforening i Dalen i Holt, kfr. Agderpostens «Fra steinøks til databrikke», Arendal 2001.

1891: Tvedestrand telefonselskap stiftet, i virksomhet 1892

1892: Tvedestrand sykehus, «Dr. Vogts Minde» tas i bruk i Strandhagen. Omkr. 1900: 6 senger for epidemiske, 4 for alm. syke. Kfr. A. Helland

1893: Holt Ungdomslag startes.

1893: Johan Smith bygger sitt første stålskip, skonnertskipet «La Belle», 392 reg. tonn på Tangen

1893: Holt kommune kjøper Holt gamleheim på Myklebostad for 32 000 kroner

1893-1988: Dalens Kvægassuranceforening (Angelstad krets i Holt)

1894: Holt kommune overtar gården på Myklebustad, seinere Holt Gamlehjem

1895: Dypvåg skogeierlag stiftes - det første i Norge

1895: Frikirka reist i Tvedestrand. Lokalet flytta fra Sandøya, kfr. Th. Svendsen

1895: Dybvaag Kvægassuranceforening. Henrik O. Løvdal første formann

1896: Tvedestrands kristelige ungdomsforening

1896: Avisa «Correspondenten» holdt det gående i 3-4 år. Red. J. E. Holst. Venstreavis

1896-1901: Landbruksskole på Langtveit i Holt. Bygningen blei flytta til Lunde, Fjellstova.

1896: Romundstadveien

1897 Tvedestrands Skytterlags fane (i museet), kfr. 1890. Olav K. Vaaje protesterer 06.03.01.

1897: Tvedestrand Mineralvandfabrik A/S registrert hos sorenskriveren

1897: Tvedestrands Privatbank (seinere DnC-DnB)

1897: Ullspinneri og veveri på Gjeving. Første bygg på Sørlandet med elektrisk lys. I drift til 1915. Fabrikk og vannretter solgt til Eivind og Martin Marcussen i 1916.

1898: Idrætsforeningen Fram. En forløper for TTIF

1898-1900?: Rosselandsveien

1899: Tvedestrand og Omegns Folkeakademi. Egen sykekaske, oppløst 1972. Fra 1908 hadde akademiet egne lokaler i bakermester Arentsens lokaler på Kjennsletta.

Boksamling: 1000 bind.

1900: Tvedestrands Bad oppført i Bakkeskåt
 1900: Brødrene Marcussen anlegger kleskløpefabrikk på Gjeving
 1900? Byen belyses med peteroleumslamper
 1901: Tellefsens Tricotageforretning, S. Tellefsens Eftf. (Hanch) etableres
 1901: Den evangeliske lutherske frikirke i Tvedestrand
 1902: Tvedestrand utskilt fra Holt som eget prestegjeld
 1902: Tvedestrand og Omegns Avis. Høyre. Samtidig «Tvedestrands Aktieboktrykkeri»
 1903: Holt Meieri startes. Slått sammen med Risør og Arendal meierier i 1976 til Sørlandsmeieriet. Dette ble nedlagt i
 1903: Tvedestrand Tretreffabrikk kommer i gang. Hans Pedersen ?
 1903: Klemmefabrikken på Gjeving. Nedlagt 1973. (Plasten overtok).
 1903: Tvedestrand Skiklub startes
 1903: Frikirka bygd på Songe - egen menighet i 1944.
 1903-1905: Kystruteanløp ved dr. Erichsens brygge, Groviktangen (Verdens Ende).
 1903-29: Den ytre vei fra Tvedestrand til Arendal
 1904: Holt Idrettsforening startes (Navn: Fram 1904, Spræklæg 1906, Holt Idrætslag 1917, Holt Idrettsforening fra 1927, etter sammenslåing med Dalens Idrettsforening)
 1904: Dr. Stian Erichsen finansierer steinbrygga ved «Verdens Ende» (Groviktangen). Rutebåten «Excellensen» anløp brygga fram til høsten 1905.
 1904: Avholdslosje startes i Dalen (Angelstad). Handskrevet avis: Dølen. Kfr. Torvild Valle, som har fl. årganger. Medlemstall 1919: 139!
 1905: Tvedestrand sentrum får elektrisk lys fra A/S Barbu. Evenstad-linja. Tidligere var det montert parafinlykter langs gatene.
 1905: Brødrene Marcussen starter båtbyggeri i Klekkervika, Gjeving. Populære skøyter. Gullmedalje jubileumsutstillingen 1914. Opptil 20 ansatte. Nedlagt 1925-26.
 1906: Holt frivillige menighetspleie
 1907: Holt får fylkets landbruksskole på Holt. Nå vgs.
 1907: Tvedestrand Sykepleieforening stiftes. Dr. Selmer, fru Solfjeld.
 1907: Fosstveit tresliperi etablert. Fusjoneres med Gjeving i 1970
 1908: Kirka i Laget blir innviet.
 1908: Holt sykepleieforening
 1909: Holt og Tvedestrands mållag
 1909: A/S Tvedestrand og Opland Automobilselskab stiftes
 1910: Bilrute Tvedestrand - Vegårshei - Åmli - en av de første i landet
 1911: Arbeiderpartiet får lokallag i Tvedestrand
 1912: Songe Tresliperi startes. Stanset 1972
 1913: Turnforeningens Idrettsparti startes
 1915-74: Oscar Hillgaars Blomsterfabrikk, lenge byens største arbeidsplass
 1918: Tvedestrand Fodboldclub, et par år seinere omdøpt til STEADY
 1919: Aust-Agder Kraftverk etableres - skaffer etter hvert strøm til Holt og Dypvåg
 Transformatorstasjonen i Fianesvingen kom i 1920
 1919: T. Moland starter bilrute Tvedestrand- Vegårshei
 1919: Buøya overført fra Holt til Stokken, kfr. Holtsboka
 1921: Sjømandsfondet for Tvedestrand og Omegn. Initiativtaker Bechs Rederi A/S
 1923: Kronprins Olav deltar i Hovedlandsrennet i Songebakken
 1926: Gjeving Træsliperi. Produksjonsstart 1927
 1926-27: Munn- og klovsjuka
 1928: Tvedestrandsregattaen starter. Arrangeres hvert år 2. helg i juli
 1928: TDS blir rutebilselskap
 1930: Tvedestrands Gamle- og Sjømannshjem innvies
 1931: Årstall hogd inn i fjellet ovenfor brua i bunnen av Østerkleiv
 1934: Solfjelds Møbelfabrikk begynner sin virksomhet
 1934: Svømmeklubb i Tvedestrand
 1934: Hagestad/ Jørgensen starter Tvedestrand Rutebiler (TRB). (A/S fra 1936)
 1934: Tvedestrands Dramatiske Klubb stiftet med Julius Nilsen som formann
 1934-35: Oppmudring av Lagstrømmen
 1935: TRB overtar Moland/Sagas vegårsheirute

1935: TDS overtar Sigfred Liens ruter på Laget og Sauvika
 1935: Risøy kristelige ungdomsskole for sjømenn etablert. Nå Risøy Folkehøyskole.
 1936: Turnforeningen med idrettspartiet, Steady, skiklubben, skøyteklubben og svømmeklubben slått sammen til TTIF. J.A. Bjørnlund første formann. Arr.
 Tvedestrandsfesten
 1936: Kaptein Sandaa setter sin berømte rekord med «Sølvpil» i regattaen: 9 min. 30 sek. Rekorden sto helt fram til 1961.
 1936: Risøy folkehøyskole (for sjømenn) kommer i gang.
 1936: Lunde off. skole starter i Dypvåg. Marta Sørensen
 1936: Byjubileum. Rådhuset ferdig. Restaurert 1979
 1936: Holt Mølle settes i drift
 1937: TDS over TRB/Hagestads rute Tvedestrand-Laget
 1940: Pinsemenighet startes på Sandøya
 1941: Tvedestrand får gymnas
 1941: Storbrannen på Øvre Torv i Tvedestrand. Tvedestrandsposten rammes
 1946: Lyngør Båtbyggeri
 1948: Holt skjønnhetsnemnd
 1950: Torbjørnsdal/Jeppesen/Danielsen kjøper TRB av brødrene Jørgensen
 1952: TDS overtar TRB, med Gisle Mesel som disponent
 1953: Bru til Risøya
 1957: Vei fram til Hagefjorden
 1959: Flommen tar dammen ved Nes Verk. Jernverksdrifta stanser.
 1960: Kommunesammenslutning Dypvåg, Holt og Tvedestrand
 1960 ca.: Golar Metal etableres på Tangen i Tvedestrand. Initiativtaker Viggo Kristoffersen. Sjef Trygve Eriksen. Opptil 200 tilsatte?
 1960: Rederiet Skaugaas (Skaugen og Gotaas) registrert i Tvedestrand, oppløst 1966.
 M/S Skaustrand, Skauholt, Skauvaag, Skauborg.
 1961: 21. april: Stortinget vedtar at Strengereid krets i Holt slås sammen med Stokken, Flosta og A. Moland (til Moland kommune).
 1962: Historielaget for Dypvåg, Holt og Tvedestrand stiftes - restaurerer Gamleskolen i Holt
 1963: Nybygget til Lingard Skuteminne reist av Egil Bjørn-Hansen på Rota ved Gjeving
 1967: Siste realskoleklasse opptas, ungdomsskolen starter. Nytt skolebygg på Lyngmyr
 1967: Ny veg fra sentrum til Tangen Tangenveien)
 1967-72: Skagerrak Across (Båtrace Tvedestrand-Hirtshals-Tvedestrand)
 1968: TDS kjøper K. Selås' rute Tvedestrand-Nelaug/Mjåvatn
 1970: TDS kjøper TRB av Jeppesen/Danielsen
 1972: Gymnasbygget på Lyngmyr står ferdig
 1973: Risør og Omland Bilruter (ROA) kjøper TDS og blir til RTB (Risør og Tvedestrand Bilruter A/S)
 1974??: Tore Olsen overtar Songe Tresliperi og etablerer sin bedrift på Songe
 1975: Arbeidet med Tvedestrandstreven gjenopptas. Første forestilling 1976
 1981: RTB overtar Auslands rute Arendal-Tvedestrand-Gjerstad
 1981: Filadelfiamenigheten etablert i Tvedestrand, eget lokale i Holgata i 1983
 1981: Sandøya Utbyggingselskap A/S
 1985: Avduking av krigsminnesmerkene ved Langang og Hegland
 1986: ? Tangen gård ekspropriert til kommunalt industriområde
 1991: Åpning av golfbanen på Nes Verk
 1991: Lyngør - «Landsbyen ved havet» - utpekt til Norges best bevarte tettsted
 1992: Tvedestrand museum etablert i Forvaltergården
 2000: Nes Verk - Aust-Agders tusenårssted. Åpning av den romantiske parken

Henvisninger: Th. Svendsen = Thomas Svendsens håndskrevne «Tvedestrand Historie» (Historielagets eie). Tellei Gaaskjenn: Holt kirke.

Kjente kvinner og menn med tilknytning til Tvedestrand

Elise Wærenskjold - The Lady with the Pen, født på Dypvåg prestegård
Jacob Aall, eidsvoldsmann, jernverkseier, historiker og mesén
Thor Rejersen Lilleholth, bonde, lensmann og eidsvoldsmann
Johan Reinert Rejersen, utvandrerpioner. Norges første moderne journalist
Døllner, gartner på Verket
Henrich Joachim Meldahl, formgiver, arkitekt. Kfr. empireovnene på Nes Verk
Lars Albretsen Øvernes, kirkebygger
Kristian Schjelderup, omstridt biskop, født på Dypvåg prestegård
Knud Knudsen, bokmålets far, født på husmannsplassen Hestehagen under Holt prestegård
Arne Garborg, gikk på Holt Seminar (1868-70) og startet Tvedestrandsposten i 1872.
Andreas Faye (1802-69), sogneprest og seminarstyrer i Holt. Landets første folkeminnesamler
A.M. Feragen (1818-1912), «skolemestrenes konge», lærer og degn i Holt i 65 år
Madam Jørgensen, eksporterte feltspat og kvarts til Kongens København - fra 1792 til 1829
Harald Hovind, styrer ved Middelskolen i 40 år
Sven Svensen, kulturpersonlighet, forfatter av bygdebøkene for Holt, Fløsta og Tvedestrand
Fritz Smith, handelsmann, skipreder og ordfører i 17 år
Carl August Smith - barnehjemmet Carl August Smiths Minde
Tom Tellepsen, norskamerikaneren som ble storentreprenør i Texas
Erik Munk, lensherren som startet jernverk, møller og sagbruk i Nedenes
Egil Bjørn-Hansen, hadde norgesrekorden i høyde og startet Lingard Skuteminne
Fritjof Hammersen, norsk-tysk major på Furøya. Mor f. Smith.
Jacob Thorsen, han ofret livet for fedrelandet under verdenskrigen
Viggo Kristoffersen, norskamerikaneren og tvedestrandspatrioten (Golar Metall, Furøya)
Torje Holtsmyra, bygdeoriginal i superklassen
Marta Sørensen som startet Lunde off. skole
S.J. Engelhardt Jørgensen fra Laget som konstruerte den første overbygde livbåten
Vera Henriksen, kjent forfatter med sommerbolig på Borøya
Alf Krogh Holt (1919- død). Kjent maler fra Tvedestrand, lenge bosatt i Frankrike
Kjell Nupen (1955-). Kunstner med adresse Tvedestrand fra 19 til 2001.
Dr. Vogt - og barna hans (Sykehuset «Dr- Vogts Minde.
Gamledoktor Stian Erichsen
Peder Olsen Haneto? - var det han som starta Verdens Gang i 1868?

Øyvind Bjorvatn